

שש שנים.

אחרי שדניאל נהרג, במשך תקופה ארוכה הרגשתי שהחיים שלי מתנהלים בשני מישורים מקבילים - מצד אחד- השגרה, השחרור מהצה"ל, ועוד כל מיני אירועים משמחים או סתם יומיומיים. אבל במישור המקביל היה את דניאל, והמלחמה, וכל אותם זכרונות שגרמו לי להתכווץ, והייתי בטוחה שאני לעולם לא אתגבר, או אפילו סתם אצליח להיכנס לבית שלכם ולראות את התמונות שלו בלי להרגיש בוקס בבטן ומחנק בגרון.

עם הזמן המישורים המקבילים האלו התחילו להתקרב, וזה כבר לא היה "המוות של דניאל" או "החיים שלי", אלא המוות של דניאל שמשיק לחיים שלי, ונוגע בהם במקומות ובנקודות שלא חשבתי אפילו, ועם הזמן, דרככם בעיקר, למדתי להכיר את דניאל אולי יותר ממה שהכרתי כשהוא היה בחיים. וכמה ששמעתי עליו יותר, הבנתי שאני יודעת פחות, שאני לעולם כבר לא אכיר אותו באמת, ואני יודעת שאני לא היחידה שמרגישה את ההחמצה הזאת.

זה לא נכון, מה שכולם מבטיחים - שהזמן מרפא. הזמן רק מעצב אחרת את הזיכרון ואת האבל, המרחק של הזכרונות מתעתע לפעמים, מצד אחד אני מרגישה שעברו חיים שלמים מאז, ומצד שני אני לא מאמינה שכבר עברו 6 שנים. כאילו רק אתמול עמדנו בחום יולי אוגוסט מעל הקבר הטרי, כולנו עדיין היינו חיילים וחיזבאללה ירו טילים על חיפה. אני תמיד אזכור "איפה הייתי כש...", את ההלוויה ואת השלושים, אבל אני כבר לא לגמרי זוכרת איך הקול שלו נשמע, או סיפורים מצחיקים מבית ספר.

היום דניאל לא מקביל לחיים שלי, אלא חלק מהם. אני נזכרת בו בכל פעם שאני שומעת את דניאל של אלטון ג'ון ברדיו (אחרי שהוא נהרג, שמת לי לב שבכל השירים על דניאל, הוא תמיד מת בסוף. או בהתחלה. או באמצע החיים שלו), כשאני פוגשת מישהו אחר שקוראים לו דניאל, כשמישהו מזכיר את מלחמת לבנון השנייה. זה כבר לא תמיד נותן לי בוקס בבטן או מעלה לי דמעות לעיניים. אבל זה כן גורם לי לדעת שאני לעולם לא אשכח. ויש בזה משהו מרגיע, כי לשכוח מפחיד יותר מלזכור. וכי מגיע לו שיזכרו אותו.

היום, הכאב שלי על דניאל הוא חלק מהחיים, ובכל שלב שאני עוברת בחיים תמיד עובר לי בראש שהוא כבר לא. ובכל שלב ה"הוא כבר לא" מקבל המשך אחר- החל מה- "הוא כבר לא ישתחרר מהצבא", ל- "הוא כבר לא יטייל בעולם", "הוא כבר לא יעשה תואר ראשון"- כל הדברים שאני והחברים שלי עשינו ועברנו. עוד מעט נגיע ל"הוא כבר לא יתחתן", ו"כבר לא יהיו לו ילדים", וזה לא כואב פחות מ"הוא כבר לא ישתחרר מהצבא"- אולי אפילו יותר, כי ככל שהשנים עוברות מבינים את גודל ההחמצה. המוות של דניאל הוא מראה שחורה לחיים שלנו- הוא האנטיתזה שלהם- הוא לא קו מקביל שלעולם לא יפגוש אותנו- הוא תמיד נמצא מול העיניים. המוות של דניאל הוא הפחד הכי גדול, הוא הדבר הכי נורא שיכול לקרות- וקרה. והוא גם כל הדברים שאנחנו כן אבל הוא לא. דניאל נוכח ונפקד בו זמנית, בכל שלב שאני עוברת בחיים. הוא הניגוד בין מה שיש לנו, מה שעשינו ולאן שהגענו, לבין כל מה שאין וכבר לא יהיה יותר. כמו שגרוסמן כתב ב"נופל מחוץ לזמן":

"כל היש
מעכשיו
יהדהד
את האיין".

אבל לא פחות מהמראה שהמוות שלו מציב מולנו- ואולי אפילו יותר- אני מרגישה שאני, והחברים שלי, מציבים מולכם את המראה ההפוכה- של כל מה שהיה יכול להיות. של איפה הוא היה יכול להיות היום, וכל האינסוף אפשרויות ותסריטים שבטח עוברים לכם בראש של "מה אם", כל אותם דברים שעדיף לא לחשוב עליהם אבל אי אפשר באמת להימנע מזה- "אין בזה טעם אבל אין מזה מפלט", כמו שרונה קינן שרה. אני לא יודעת למה דניאל כבר לא, ואנחנו עדיין כן. אין לזה סיבה הגיונית, וזה בעיקר לא הוגן. אני מקווה שאתם מצליחים לשאוב נחמה כלשהי מהידיעה שלא שוכחים אותו. הזמן אולי לא מרפא, אבל הוא מעצב את הזיכרון באופן שלעולם לא ייתן לנו לשכוח.

שלכם,

נטע